

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Project Wieringerhoek (Programmatische Aanpak Grote Wateren)

Advies over reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport

24 juni 2020 / projectnummer: 3452

1 Advies voor de inhoud van het MER

Rijkswaterstaat wil, samen met de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland en Staatsbosbeheer, met het project Wieringerhoek de ecologische kwaliteit van het noordwestelijk deel van het IJsselmeer en de Waddenzee bij Den Oever verbeteren. Door delen van het IJsselmeer te verondiepen ontstaat een meer divers zoetwaterleefgebied met ondieptes en overstromingsvlaktes. Het creëren van een zoet-zout gradiënt zorgt voor een verbindende brakwaterzone tussen IJsselmeer en Waddenzee. Het deltakarakter van het gebied wordt met deze maatregelen versterkt. Een derde doelstelling is het beschermen van de zoetwatervoorraad van het IJsselmeer.

Rijkswaterstaat gaat in een verkenning onderzoeken welke maatregelen effectief en kansrijk zijn. Deze verkenningsfase eindigt met een voorkeursbeslissing¹. Voor het besluit hierover wordt een milieueffectrapport (MER) opgesteld. De ministers van Infrastructuur en Waterstaat en van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit hebben de Commissie voor de milieueffectrapportage gevraagd te adviseren over de inhoud van het op te stellen MER.

Essentiële informatie voor het MER

De Commissie beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het MER. Dat wil zeggen dat voor het meewegen van het milieubelang in het besluit over de voorkeursbeslissing van het project Wieringerhoek het MER in ieder geval moet bevatten:

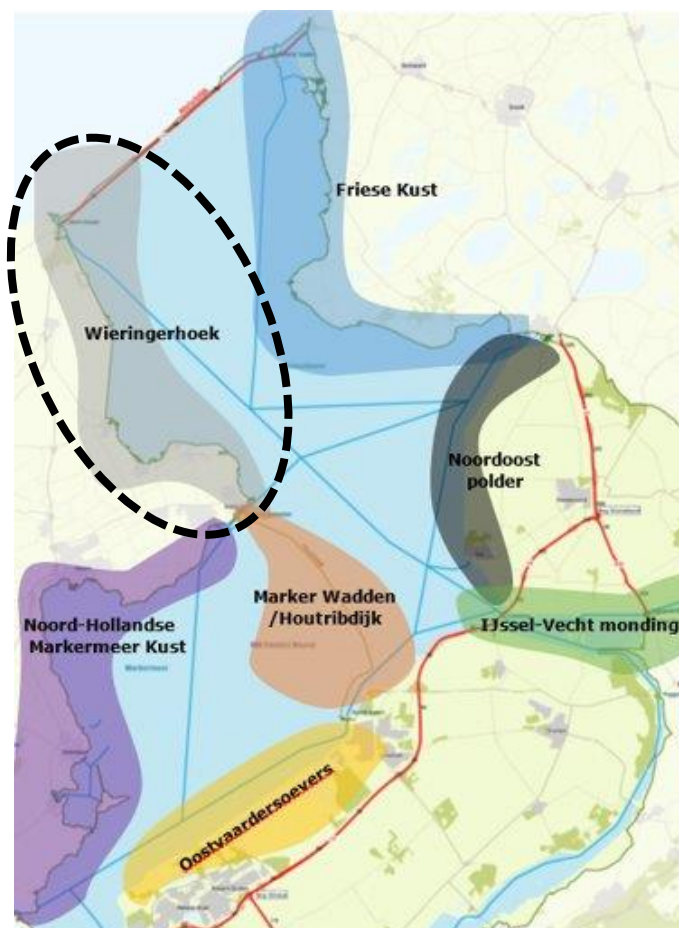
- een duidelijke beschrijving van de projectdoelen om te kunnen toetsen in welke mate de alternatieven hier aan bijdragen;
- een beschrijving van het proces om tot het voorkeursalternatief te komen, inclusief de stappen naar de gepresenteerde onderzoeksalternatieven. Ook de wijze waarop andere ontwikkelingen mee kunnen liften met het project hoort bij deze beschrijving. Dit maakt het ontwerpproces navolgbaar en transparant;
- een beschrijving van de bijdrage van het project aan de gebiedsdoelen vanuit Natura 2000 en de Kaderrichtlijn Water;
- een beschrijving van de effecten van de alternatieven en van het voorkeursalternatief aangezien het voorkeursalternatief naar verwachting niet overeenkomt met (één van) de onderzochte alternatieven.

Besluitvormers en insprekers lezen in de eerste plaats de samenvatting van het MER. Daarom verdient dit onderdeel bijzondere aandacht. De samenvatting moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER.

In de volgende hoofdstukken beschrijft de Commissie in meer detail welke informatie het MER voor de verkenningsfase moet bevatten. De Commissie bouwt in haar advies voort op de Notitie Reikwijdte en Detailniveau² (NRD). Dat wil zeggen dat ze in dit advies niet ingaat op de punten die naar haar mening in de NRD voldoende aan de orde komen.

¹ De Voorkeursbeslissing sluit de verkenningsfase af conform de MIRT-systematiek. MIRT staat voor Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport. www.leerplatformmirt.nl.

² Notitie Reikwijdte en detailniveau, Project Wieringerhoek, Rijkswaterstaat, 2020.

Afbeelding 1 Het project Wieringerhoek en de andere projecten uit het PAGW voor het IJsselmeergebied (bron: Rijkswaterstaat).

Achtergrond project Wieringerhoek

Programmatische Aanpak Grote Wateren

De ministers van I&W en LNV willen de chemische en ecologische kwaliteit van de vijf grote wateren verbeteren. Hiervoor is de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW)³ gestart in 2018. In dit programma werken Rijk, regio en maatschappelijke organisaties aan toekomstbestendige grote wateren. Het IJsselmeergebied is één van de vijf gebieden waarop de PAGW zich richt (de andere zijn de Zuidwestelijke Delta, de Eems-Dollard, de Waddenzee en de Grote Rivieren). In een preverkenning is geconstateerd dat inrichtingsmaatregelen nodig zijn in het IJsselmeergebied, net als verduurzaming van de visserij en verbetering van het beheer. De inrichtingsmaatregelen worden in verschillende projecten gerealiseerd (zie afbeelding 1). Het project Wieringerhoek richt zich specifiek op inrichtingsmaatregelen in het noordwestelijk deel van het IJsselmeer.

Agenda IJsselmeergebied 2050

Het Rijk heeft samen met partners in de regio (andere overheden, belangenorganisaties, burgers, kennisinstellingen en het bedrijfsleven) een gebiedsagenda voor het IJsselmeergebied opgesteld: Agenda IJsselmeergebied 2050⁴. Deze agenda geeft een perspectief voor het gebied en bevat een kennis-, innovatie- en uitvoeringsagenda voor maatregelen en projecten voor de periode tot 2050. In de Agenda zijn acht gebieden, waaronder Wieringerhoek, aangewezen waar kansrijke mogelijkheden zijn om de

³ <https://www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/water-ruimte/ecologie/programmatische-aanpak-grote-wateren/>

⁴ Ministerie van IenW, 2018. Agenda IJsselmeergebied 2050 Krachten bundelen voor het Blauwe Hart

ecologische kwaliteit te versterken en daarmee ook de economische kansen en mogelijkheden te vergroten.

Fases in het project

Het project doorloopt de fases van de MIRT-systematiek. Na de startbeslissing doorloopt het project drie fases: de verkenningsfase (ook wel fase 1), de planuitwerkingsfase (fase 2) en de realisatiefase. Elk van deze fases sluit af met een beslissing. De minister van I&W heeft in november 2019 de Startbeslissing Wieringerhoek⁵ genomen als start van de verkenningsfase. In deze fase worden effectieve oplossingen onderzocht om het gestelde doel te bereiken. De beste oplossing wordt vastgelegd in een voorkeursbeslissing. Hierop volgt de planuitwerkingsfase waarin het project concreet uitwerkt wordt om het te kunnen realiseren.

Waarom een m.e.r.?

Onder de Omgevingswet is de voorkeursbeslissing mogelijk plan-m.e.r.-plichtig. In de NRD is als uitgangspunt gehanteerd dat de Omgevingswet in werking treedt vóórdat de voorkeursbeslissing genomen wordt (in 2021). De minister heeft er daarom voor gekozen om voor dit project zowel voor de verkenningsfase als voor de planuitwerkingsfase een MER op te stellen.⁶ Voorliggend advies richt zich alleen op het plan-MER voor de verkenningsfase. Het advies sluit aan op het eerder door de Commissie opgestelde advies over het beoordelingskader doelbereik⁷.

Na het nemen van de voorkeursbeslissing wordt het voorkeursalternatief verder uitgewerkt in de planuitwerkingsfase en (naar verwachting) vastgelegd in een projectbesluit onder de Omgevingswet.⁸ Hiervoor wordt een project-MER, met voorafgaand daaraan een nieuwe NRD, opgesteld. De voorgestelde alternatieven bevatten maatregelen waarvoor ook onder de huidige wetgeving een project-MER verplicht is vanwege D9. Onder het huidige recht is dit project-MER vereist voor de besluitvorming die plaatsvindt aan het eind van de planuitwerkingsfase.

De minister van Infrastructuur en Water (I&W) is initiatiefnemer voor het project Wieringerhoek. De minister voor I&W (coördinerend) en de minister van Landbouw, natuur en voedselkwaliteit (LNV) zijn bevoegd gezag voor de voorkeursbeslissing en voor de m.e.r.-procedure.

Waarom een advies?

De onafhankelijke Commissie m.e.r. is bij wet ingesteld en adviseert over de inhoud en de kwaliteit van het MER. Zij stelt voor ieder project een werkgroep samen van onafhankelijke deskundigen. De Commissie schrijft geen milieueffectrapporten, dat doet de initiatiefnemer. Het bevoegd gezag – in dit geval de ministers van I&W en LNV – besluiten over de voorkeursbeslissing.

De samenstelling en de werkwijze van de werkgroep van de Commissie en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt door nummer [3452](#) op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.

⁵ Rijkswaterstaat, 2019. Startbeslissing Wieringerhoek.

⁶ Inmiddels is bekend dat beoogde inwerkingtredingsdatum van de Omgevingswet verschoven is naar 1 januari 2022 zodat de voorkeursbeslissing naar verwachting binnen de huidige wetgeving genomen wordt.

⁷ Commissie voor de milieueffectrapportage, 2019. Programmatische Aanpak Ecologie Grote Wateren. Advies beoordelingskader doelbereik. Projectnummer 3355

⁸ Het MIRT en zijn besluiten zijn geen formele instrumenten waartegen bezwaar en beroep mogelijk is; dit kan wel bij dit vervolgbesluit over het voorkeursalternatief.

2 Doelstelling en kaders

2.1 Doelstelling

Het project Wieringerhoek maakt deel uit van de PAGW. Het projectdoel en de daaruit volgende maatregelen moeten daarom herleidbaar zijn naar dit programma. De preverkenning voor de PAGW⁹ heeft een eerste beeld opgeleverd van noodzakelijke maatregelen in het IJsselmeergebied om de Natura 2000–instandhoudingsdoelstellingen en KRW–doelen te kunnen realiseren. Deze maatregelen komen terug in de opgave voor het project Wieringerhoek. Hoofdstuk 2 van de NRD beschrijft weliswaar veel opgaven en doelen in relatie tot het project Wieringerhoek, maar een duidelijk overzicht van hoofd– en nevendoelen en hoe ze met elkaar samenhangen ontbreekt.

Dit overzicht is van belang omdat de doelen bepalend zijn voor de te onderzoeken alternatieven en omdat de mate van doelbereik mede bepalend is voor de keuze van het voorkeursalternatief.¹⁰ Laat daarom op overzichtelijke wijze de logische samenhang zien tussen:

- **het hoofddoel van de PAGW als geheel en voor het IJsselmeergebied in het bijzonder.** Het hoofddoel is een ecologisch robuust systeem waarin de ecologische basiskwaliteit op orde is en er een stabiel en samenhangend ecologisch netwerk is;
- **de doelen voor het project Wieringerhoek.** Laat daarbij zien wat het geconcretiseerde hoofddoel van de PAGW is voor dit specifieke deel van het IJsselmeer en welke doelen aanvullend voor het project gelden (zoals het beschermen van de zoetwatervoorraad in het IJsselmeer en doelen vanuit de Agenda IJsselmeergebied 2050). Onderbouw daarbij ook waarom het project Wieringerhoek ‘een aanzienlijke bijdrage’ moet leveren aan de gewenste 18.000 hectare ondiepe en overstromende zones in het IJsselmeergebied¹¹.

Geef duidelijk aan wat de hoofddoelstellingen zijn en wat ondergeschikte doelen zijn. Ga ook in op zaken die niet zozeer doelstelling gezien moeten worden, maar eerder een randvoorwaarde zijn, zoals het behoud van Natura 2000–doelsoorten. Gebruik het overzicht van hoofd– en nevendoelen vervolgens om tot passende maatregelen te komen (zie ook paragraaf 3.1).

2.2 Actuele ontwikkelingen

Recente onderzoeksresultaten

De afgelopen jaren is veel onderzoek gedaan naar de huidige en beoogde water– en ecologische kwaliteit van het IJsselmeergebied, bijvoorbeeld voor de PAGW, de vismigratierivier Afsluitdijk en de Markerwadden. Dit onderzoek heeft nieuwe inzichten opgeleverd ten opzichte van eerdere onderzoeksresultaten zoals de Autonome Neerwaartse Trends (ANT) IJsselmeer¹². Maak duidelijk welke actuele kennis is gebruikt en welke nieuwe

⁹ Rijkswaterstaat, 2017. Achtergronddocument Preverkenning ecologische kwaliteit IJsselmeergebied.

¹⁰ Meerdere zienswijzen, waaronder die van de provincie Noord–Holland, vragen om een duidelijke en eenduidige formulering van het doel in relatie tot de onderliggende oorzaken.

¹¹ Zie bladzijde 16 van de NRD.

¹² Noordhuis et al., 2014. Wetenschappelijk eindadvies ANT–IJsselmeergebied

inzichten afwijken van eerdere gegevens¹³. Laat ook zien hoe dit heeft doorgewerkt in de keuze van maatregelen en alternatieven.

Landelijke en/of regionale opgaven

Op landelijk en regionaal niveau spelen verschillende ontwikkelingen die van invloed kunnen zijn op het project. Dit zijn zowel lopende projecten (zoals de realisatie van Windpark Friesland) als toekomstige plannen. Specifieke voorbeelden zijn de Regionale Energie Strategie (RES) Noord-Holland Noord¹⁴ en onderzoek naar de effecten van drijvende zonnepanelen¹⁵. Laat zien welke ontwikkelingen en onderzoeken relevant zijn voor het project Wieringerhoek en maak duidelijk of en hoe hier in de alternatieven en effectbeoordeling rekening mee is gehouden.¹⁶

2.3 Beleidskader

De NRD geeft een duidelijk overzicht van het kaderstellende beleid. Vul dit aan met sectorale wet- en regelgeving en beleid relevant voor het project Wieringerhoek. Laat zien of het voornemen kan voldoen aan de randvoorwaarden die hieruit voortkomen. Ga in ieder geval in op:

- beschermingsregimes voor gebieden (Natura 2000, Natuurnetwerk Nederland) en soorten
- het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro), met specifiek aandacht voor:
 - cultuurhistorie en archeologie
 - Titel 2.12 IJsselmeergebied (uitbreidingsruimte) waarin voorwaarden zijn opgenomen voor landaanwinning in het IJsselmeergebied
- de Provinciale structuurvisie Noord-Holland 2040 en de Provinciale Omgevingsvisie 2050
- de Provinciale Watervisie 2021 en het Uitvoeringsprogramma Watervisie 2016–2021
- het Waterbeheerplan Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (2016–2021)
- de Provinciale Leidraad landschap en cultuurhistorie (IJsselmeer)
- het gemeentelijk beleid voor landschap, cultuurhistorie en archeologie

2.4 Besluiten na de verkenningsfase

Besluitvorming

Met de fases in de MIRT-systematiek wordt een trechteringsproces doorlopen waarbij keuzes in een voorgaande fase de opgave voor de volgende fase vastleggen. Laat daarom zien wat de voorkeursbeslissing vastlegt en wat dit betekent voor de volgende fases in het project. Geef daarbij een samenhangend beeld van de vervolgbesluiten voor de planuitwerkingsfase en de realisatiefase. Breng in beeld welk type vergunningen en ontheffingen nodig zijn op basis van het voorkeursalternatief, wie daarvoor het bevoegde gezag is, de globale tijdsplanning en de wijze waarop medeoverheden en belanghebbenden hierbij betrokken worden.¹⁷

¹³ Zo leidt het rapport Verkenning Wieringerhoek Basisstudie systeemfunctioneren (Witteveen+Bos, 2019) tot nieuwe inzichten ten opzichte van de ANT uit 2014.

¹⁴ Voorlopige Concept RES Noord-Holland Noord, 15 april 2020. In deze versie is het IJsselmeer binnen het projectgebied opgenomen als zoekgebied voor zon- en windenergie.

¹⁵ Zoals door TNO, SABIC, Equinor en de gemeente Westvoorne op het Oostvoornse meer wordt uitgevoerd.

¹⁶ Zienswijzen noemen in dit kader de uitgangspunten uit de Agenda IJsselmeergebied 2050 ten aanzien van energie op water.

¹⁷ Zowel overheden als belanghebbenden benoemen in zienswijzen het belang van transparante besluitvorming en vragen om goede samenwerking en voldoende participatiemogelijkheden, ook voor individuele stakeholders.

Beschrijf welke activiteiten dusdanig samenhangen met de geplande inrichtingsmaatregelen dat feitelijk sprake is van één project. Een voorbeeld is het verondiepen van delen van het IJsselmeer. Is de benodigde zandwinning onderdeel van het project of is dit een zelfstandig (al dan niet reeds bestaand) project?

Omgevingswet

Onlangs heeft de minister voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties de Tweede Kamer geïnformeerd dat de Omgevingswet op 1 januari 2022 in werking treedt.¹⁸ Deze datum ligt ná de beoogde datum voor de voorkeursbeslissing over het project Wieringerhoek. Beschrijf daarom de procedures en besluiten die doorlopen moeten worden, zowel mét als zonder de Omgevingswet. Maak daarbij duidelijk hoe (de stukken voor) de besluitvorming inspelen op de tijdens het project wijzigende wetgeving.

3 Alternatieven en meekoppelkansen

3.1 Samenstellen van alternatieven

Navolgbaarheid

De NRD bevat een uitgebreide beschrijving van de vier onderzoeksalternatieven (verder: alternatieven). Deze alternatieven laten goed de hoeken van het speelveld zien, doordat ze samengesteld zijn uit onderscheidende maatregelen. De NRD beschrijft niet waarom welke maatregelen in welk alternatieven zijn opgenomen en welke randvoorwaarden daarbij zijn gehanteerd. Beschrijf dit proces alsnog. Laat ook zien welke bouwstenen en/of maatregelen tijdens het ontwerpproces zijn afgefallen en waarom.¹⁹ Dit maakt het proces om te komen tot de alternatieven transparant en navolgbaar.

Volledigheid

De maatregelen uit het project Wieringerhoek moeten relevante knelpunten in het projectgebied op lossen en invulling geven aan de doelen van het project. Gebruik daarom een (globale) knelpuntenanalyse om duidelijk te maken welke maatregelen nodig en zinvol zijn.²⁰ Gebruik deze analyse ook om tot een volledig beeld van (mogelijke) maatregelen te komen. Een overzicht met daarin de maatregelen (hoe halen we de doelen?) en locatie (waar nemen we maatregelen?) kan als hulpmiddel dienen om in beeld te brengen welke knelpunten de maatregelen adresseren. Maak ook duidelijk voor welke knelpunten in dit project géén maatregelen zijn opgenomen en waarom dat zo is.

¹⁸ Kamerbrief inwerkingtreding Omgevingswet van 20 mei 2020 (kenmerk 2020-0000238632)

¹⁹ Ook de provincie Noord-Holland en belangenorganisaties vragen in zienswijzen om inzicht in afgefallen maatregelen en alternatieven en de daarbij gehanteerde criteria.

²⁰ De zienswijze van de IJsselmeervereniging sluit hier op aan met de vraag om eerst een goed beeld van de oorzaken van de verslechtering te geven zodat duidelijk wordt dat de voorgestelde maatregelen leiden tot een wezenlijke oplossing. Ook andere zienswijzen benoemen de noodzaak van duidelijke onderzoeksvragen voordat maatregelen geformuleerd worden.

3.2 Komen tot het voorkeursalternatief

Transparant proces

Het voorkeursalternatief wordt samengesteld uit verschillende maatregelen van de vier alternatieven. Hiervoor vindt een integrale afweging plaats op onder andere milieueffecten, kosten, draagvlak en haalbaarheid. In een toelichtend gesprek heeft Rijkswaterstaat aangegeven hierbij een overzicht in de vorm van een matrix te gebruiken. Het is belangrijk dat het proces om tot het voorkeursalternatief te komen transparant en navolgbaar is, laat daarom zien hoe het trechteringsproces verloopt en hoe de matrix daarbij gebruikt wordt.

Bijdrage aan de doelen

Naast milieueffecten speelt uiteraard ook de mate waarin de alternatieven de doelen bereiken een belangrijke rol in de afweging. Geef daarom, op een abstractieniveau passend bij de verkenningsfase, voor elk van de alternatieven en clusters van maatregelen²¹ aan in welke mate de gestelde doelen kunnen worden gehaald. Maak dit inzichtelijk voor elk van de thema's in het Beoordelingskader doelbereik²² en laat zien:

- wat elk alternatief bijdraagt aan het bereiken van de doelen;
- welke maatregelen belangrijk zijn voor het behalen van de doelen; en
- dat het voorkeursalternatief minimaal de beoogde bijdrage aan de doelen haalt.

Laat ook zien in hoeverre het project bijdraagt aan de gebiedsdoelen in het kader van Natura 2000 en de KRW aangezien deze doelen een groter gebied betreffen dan alleen het projectgebied.

Het doelbereik op het aspect natuur wordt beoordeeld op basis van ecotopen. Geef op hoofdlijnen aan welke leefgebieden van soorten deze ecotopen vertegenwoordigen. Laat zien hoe deze werkwijze voldoende invulling geeft aan de diverse vereisten van de verschillende vissoorten.²³ Zo is er verschil in de vissoorten die profiteren van het geschetste ecotoopherstel (en daarmee bijdragen aan de visdiversiteit en voedselbeschikbaarheid voor visetende watervogels) versus trekvissen die baat hebben bij het herstel van de zoet-zoutgradiënt.

Samenstellen van het voorkeursalternatief

Zorg er bij het samenstellen van het voorkeursalternatief voor dat:

- het voorkeursalternatief één samenhangend geheel vormt; en
- duidelijk is welke voorkeursvolgorde gehanteerd wordt bij het maken van keuzes tussen functies.²⁴ Denk aan de situatie waarin omwille van de zoetwaterbeschikbaarheid de sluizen gesloten moeten blijven maar dit een negatief effect heeft op de vismigratie die juist via de sluizen verloopt.

Beschrijf vervolgens welke optimalisaties en/of varianten onderzocht gaan worden in de planuitwerkingsfase en benoem of er (aanvullende) maatregelen en alternatieven onderzocht moeten worden om tot een vergunbaar plan te komen.

²¹ Zo gaat de NRD uit van combinaties van maatregelen gericht op een van de drie doelstellingen.

²² Zie NRD, tabel 4.2.

²³ Ook de zienswijze van Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk wijst hierop, mede in relatie tot de voedselketen rond vis en vogels.

²⁴ In zienswijzen vragen zowel provincie Noord-Holland, belangenorganisaties als particulieren om een integrale afweging waarin naast natuur ook rekening wordt gehouden met bijvoorbeeld recreatie, landbouw, visserij en energieopwekking.

3.3 Meekoppelkansen volwaardig in beeld

Binnen het project wordt gezocht naar mogelijkheden om met andere plannen of projecten samen te werken (meekoppelkansen). Benoem de criteria waar meekoppelkansen aan moeten voldoen om een plek in het voorkeursalternatief te krijgen.²⁵ Een meekoppelkans kan zowel het doelbereik als de vergunbaarheid van het voorkeursalternatief negatief beïnvloeden. Denk aan de combinatie van recreatie met hiervoor gevoelige habitattypen en (leefgebieden van) soorten. Dit geldt niet alleen voor in omvang grote meekoppelkansen, maar ook voor kleine.²⁶ Laat daarom ook zien welke meekoppelkansen in de voorkeursbeslissing opgenomen worden en waarom.

3.4 Onzekere ontwikkelingen

Onzekere ontwikkelingen in het projectgebied, zoals door klimaatverandering, kunnen van invloed zijn op het uiteindelijke resultaat van dit project. Toets de robuustheid van in ieder geval het voorkeursalternatief op de lange termijn aan de hand van de verschillende toekomstscenario's. Laat daarbij zien wat de ontwikkelingen kunnen betekenen voor de haalbaarheid van het doel en voor de effecten van het project. Relevante onderwerpen zijn, naast de in de NRD genoemde onderwerpen, droogte en zoetwaterbeschikbaarheid. Deze zijn immers een belangrijke reden geweest om het beschermen van de zoetwatervoorraad als doel op te nemen.

4 Bestaande milieusituatie en milieugevolgen

4.1 Effectbepaling

Detailniveau kan verschillen

Het is voor de besluitvorming van belang dat de informatie beschikbaar komt om de alternatieven te beoordelen op milieueffecten, doelbereik en haalbaarheid. Daarbij moeten, voor zover aanwezig, eventuele 'showstoppers' in deze fase in beeld komen. Zaken die later uitgewerkt of gefaseerd kunnen worden, kunnen nu globaal beschreven worden. Dit betekent dat het detailniveau per onderwerp sterk kan verschillen. Zo zal er relatief veel informatie nodig zijn over de effecten op zoet-zoutverbindingen en voedselbeschikbaarheid voor vogels, maar kan de uitvoeringswijze in een latere fase van de besluitvorming in een later MER uitgewerkt worden. Gebruik de effectbepaling ook om helder te krijgen welke (gedetailleerde) informatie nodig is om in de planuitwerkingsfase het voorkeursalternatief goed te kunnen beoordelen.

Studiegebied is maatwerk

Het studiegebied is thema-afhankelijk, waarbij in ieder geval naar de effecten binnen het gehele plangebied wordt gekeken.²⁷ Maak voor elk thema en alternatief duidelijk wat de omvang van het studiegebied en waarom. Ga hierbij in op:

²⁵ De provincie Noord-Holland vraagt hier in haar zienswijze ook om.

²⁶ Zo gaan kitesurfen (ook in kleine aantallen) en watervogelconcentraties in de regel niet samen. Per situatie zijn mogelijk beschermende maatregelen te treffen, denk bijvoorbeeld aan het openstellen van een gebied buiten de kwetsbare periodes.

²⁷ Zie NRD, bladzijde 48

- De mogelijke relaties van het project met de Waddenzee en het binnendijks gebied.²⁸
- Het te gebruiken materiaal voor het verondiepen en de aanleg van eilanden. Beschrijf, wanneer de hiervoor benodigde zandwinning onderdeel uitmaakt van het project, ook de effecten van de zandwinning.
- De mate waarin het ver(on)diepen kan leiden tot effecten op andere milieuthema's, zoals waterkwaliteit, bodem en cultuurhistorie en archeologie. Het verdiepen van zoutputten achter de sluizen kan bijvoorbeeld leiden tot veranderingen in de zuurstofbeschikbaarheid of de temperatuurgradiënt van het water en veranderingen in slibstromen. Het verdiepen zelf of veranderende slibstromen kunnen ertoe leiden dat waardevolle archeologische objecten aan de oppervlakte komen te liggen en gevoelig worden voor erosie. Geef daarom een globaal beeld van de effecten die op kunnen treden en of deze naar verwachting leiden tot verschillen tussen de alternatieven. Maak vervolgens duidelijk welke verdieping in de planuitwerking nodig is om de effecten in beeld te brengen.

Effecten van alternatieven en maatregelen

Het voorkeursalternatief wordt samengesteld uit de maatregelen die in de alternatieven zijn opgenomen. Breng daarom de omvang van de milieueffecten per maatregel afzonderlijk en voor de alternatieven als geheel in beeld. Dit op een detailniveau passend bij de verkenningsfase. De milieueffecten van de alternatieven moeten onderling én met de referentiesituatie worden vergeleken. Doel van de vergelijking is inzicht te geven in de aard en mate waarin de alternatieven andere effecten veroorzaken. Gebruik de vergelijking voor het project Wieringerhoek vervolgens om vanuit de maatregelen het beste voorkeursalternatief samen te kunnen stellen.

Samenhang met andere projecten

Het project Wieringerhoek is één van de projecten die plaats gaat vinden in het IJsselmeergebied in het kader van de PAGW. Neem een beschouwing op van de samenhang tussen dit project en andere projecten.²⁹ Naast inrichtingsmaatregelen en gebiedsbrede maatregelen uit de PAGW is bijvoorbeeld de vismigratierivier bij Kornwerderzand relevant, en zo zijn er vele in het IJsselmeergebied.

4.2 Bodem en water

Bodem

Een belangrijk onderdeel van het project is het verondiepen van het IJsselmeer. Voor de afweging naar het voorkeursalternatief is het belangrijk dat de verschillen tussen de maatregelen in beeld zijn. Geef daarom op een kwantitatieve wijze aan hoeveel en welk type materiaal (zand, klei, slib) nodig is en wat de herkomst hiervan is. Beschrijf vervolgens op een kwalitatieve wijze welke effecten de winning van en verondieping of ophoging met dit materiaal heeft op de sedimentsamenstelling, kwaliteit en morfologie van de waterbodem binnen het projectgebied (IJsselmeer en – indien relevant – Waddenzee).

²⁸ Waddenvereniging en Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk vragen specifiek aandacht voor de (ecologische) samenhang met en betekenis van het project Wieringerhoek voor het Amstelmeergebied. In dit gebied spelen verschillende ontwikkelingen om de ecologische waarden te versterken.

²⁹ In meerdere zienswijzen worden projecten en processen genoemd die relevant kunnen zijn, zoals de dijkversterking Den Oever–Den Helder en vismigratie Noordkop.

Waterkwaliteit en –kwantiteit

Breng de effecten van veranderingen in de waterkwaliteit in beeld en ga daarbij specifiek in op de randen van het IJsselmeergebied en het regionale binnendijkse watersysteem. Betrek hierbij specifieke kwetsbare locaties, zoals innamepunten voor zoetwater³⁰ en drinkwaterbereiding³¹. Beschrijf ook welke effecten op kunnen treden op de grens tussen Waddenzee en IJsselmeer, bijvoorbeeld door de instroom van zout water richting IJsselmeer³² en van zoetwater richting Waddenzee. Laat zien hoe de seizoenen van invloed zijn op de watersystemen van het IJsselmeer en Waddenzee (zoals op nutriëntensamenstelling) en neem dit mee bij effectbeoordeling.

Ga bij de effectbeoordeling ook in op de bijdrage aan de KRW-doelstellingen van het IJsselmeer en van de binnendijkse waterlichamen. Laat in het bijzonder zien wat de invloed is op kritische indicatoren, zoals temperatuur, doorzicht, zuurstof en zoutgehalte. Laat, in geval van ontgravingen en/of het aanleggen van diepe putten (zoals voor zouthevels), zien welke temperatuur-, zout- en zuurstofgradiënten op kunnen gaan treden.

Beschrijf globaal de effecten op de kwantiteitsaspecten van het regionaal (grond)watersysteem (inclusief het binnendijkse gebied), zoals (grond)waterstanden, kwel en verzilting. Ga daarbij ook globaal in op eventueel optredende veranderingen in de aan- en afvoerdebieten van het binnendijkse boezem- en poldersysteem.

4.3 Natuur

De effectbepaling van het onderdeel natuur dient duidelijk onderscheid te maken tussen de beoogde verbetering van het systeem (wordt bereikt dat de basis op orde komt?) en de effecten als gevolg van het project (leidt het project tot effecten op natuurwaarden en zijn deze acceptabel?).

Bijdragen aan de ecologische basiskwaliteit

Het project beoogt de ecologische kwaliteit van het IJsselmeer te verbeteren. Laat zien wat de bijdrage van de alternatieven en maatregelen is aan de systeemverbetering en de projectdoelen. Maak duidelijk hoe de belangrijke ecologische functies van het gebied vervuld kunnen worden en wat de bijdrage is aan de instandhoudingsdoelen van Natura 2000-gebied IJsselmeer.³³ Relevant is dat het gehele IJsselmeer in het kader van de Vogelrichtlijn is aangewezen als Natura 2000-gebied en gedeeltelijk (de Friese kust) in het kader van de Habitatrichtlijn. Laat zien hoe daar bij de toets aan doelbereik en de beschrijving van de effecten mee is omgegaan.

Maak ook duidelijk hoe de maatregelen bijdragen aan het bereiken van de KRW-doelen voor het waterlichaam IJsselmeer (de ecologische waterkwaliteit) en de kernkwaliteiten van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Relevante onderwerpen hierbij zijn in ieder geval doorzicht, zoet-zoutverbindingen, vismigratiemogelijkheden (van zout naar zoet en vice versa) en voedselbeschikbaarheid.

³⁰ Met name agrarische bedrijven wijzen op het belang van zoetwaterbeschikbaarheid ter plaatse van de aanwezige zoetwaterhevels.

³¹ Het drinkwaterbedrijf PWN bevestigt in haar zienswijze het belang van een goede ecologische en chemische waterkwaliteit voor de drinkwatervoorziening.

³² Een zienswijze wijst op de inbreng van de Waddenzee als zoutwaterleverancier en mogelijke effecten van het project op deze functie.

³³ Ook in zienswijzen is het belang van de samenhang in de voedselketen en van de Natura 2000-doelen genoemd.

Omdat het project meerdere doelen nastreeft kunnen de maatregelen leiden tot strijdigheden wanneer een positieve bijdrage aan één doel juist een negatief effect heeft op een ander doel. Denk aan de aanleg van een eiland op een locatie waar grote aantallen watervogels foerageren of rusten. Maak inzichtelijk welke (nieuwe) knelpunten ontstaan en welke mitigerende maatregelen in dat geval nodig en ook mogelijk zijn.

Effecten op natuurwaarden

Systememaatregelen

Het project richt zich op de verbetering van de kwaliteit van het IJsselmeergebied. De maatregelen kunnen echter ook effecten hebben op andere gebieden. Maak daarom inzichtelijk of de beoogde systeemverbetering van het IJsselmeergebied leidt tot onwenselijke effecten op natuurwaarden in bijvoorbeeld de Waddenzee. Kijk daarbij specifiek naar de invloed van de aanleg van harde elementen in de Waddenzee (zoals bij het verlengen van de leidam in alternatief 3 Grote Kreupel).³⁴

Gevolgen voor Natura 2000-gebieden

Beschrijf de verschillende effecten op habitattypen en leefgebieden van soorten (zoals ruimtebeslag, vertroebeling, stikstofdepositie, verstoring) en ga in op de duur van de effecten. Beoordeel de effecten van het project op de instandhoudingsdoelstellingen voor de Natura 2000-gebieden IJsselmeer en Waddenzee.³⁵ Soorten met overeenkomstige eisen aan hun leefgebieden (bijvoorbeeld schelpdieretende watervogels) kunnen gezamenlijk beschreven worden. Laat in de effectbeschrijving ook de gevolgen van de beoogde meekoppelkansen zien.³⁶ Breng in beeld of de alternatieven onderscheidend zijn ten aanzien van mogelijke hinder tijdens de aanlegfase en wat dit betekent voor de aanwezige beschermde soorten³⁷ (zie ook paragraaf 4.6).

Het abstractieniveau van de beoordeling moet aansluiten bij het detailniveau van de eerste fase van dit project. Dit houdt in dat er een eerste indicatie wordt gegeven van de gevolgen voor de instandhoudingsdoelstellingen en de aard van de maatregelen waarmee aantasting van de natuurlijke kenmerken van Natura 2000-gebieden voorkomen kan worden. Werk dit in de planuitwerkingsfase uit tot een passende beoordeling. Als uit deze passende beoordeling blijkt dat significante negatieve effecten niet (volledig) uitgesloten kunnen worden volgt een ADC-toets³⁸. Het is daarom belangrijk om al in de verkenningsfase de effecten van de alternatieven op de Natura 2000-doelen in beeld te hebben.

Gevolgen voor overige beschermde gebieden

Beschrijf de kernkwaliteiten van het NNN die door het voornemen beïnvloed worden en beoordeel deze aan het beschermingsregime voor deze gebieden in de provinciale omgevingsverordeningen.

³⁴ In een zienswijze wordt de mogelijke invloed van het aanpassen van de leidam op het Visjagersgaatje genoemd.

³⁵ De provincie Noord-Holland stelt in een zienswijze voor om de haalbaarheid van de alternatieven in een vroeg stadium aan de Natura-2000 doelen te toetsen.

³⁶ Voor zover deze onderdeel uit gaan maken van de voorkeursbeslissing.

³⁷ In zienswijzen vragen Vogelbescherming en Natuurhaven Wierhaven aandacht voor de Toppereend waarvan in het noordwestelijke IJsselmeer aantallen van groot internationaal belang aanwezig zijn.

³⁸ De ADC-toets is een vervolg op de passende beoordeling wanneer blijkt dat de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied in gevaar komen, ondanks mitigerende maatregelen. De ADC-toets geeft antwoord op de vragen: zijn er alternatieven voor het project, is er een dwingende reden van openbaar belang en worden er voldoende compenserende maatregelen getroffen?

Gevolgen voor beschermde soorten

Geef aan of het project negatieve gevolgen heeft voor de (beoogde) gunstige staat van instandhouding van beschermde soorten. Kijk daarbij ook naar soorten van Rode Lijsten (bedreigde en kwetsbare soorten).³⁹ Voor deze verkenningsfase kan dit op het niveau van leefgebieden. Benoem sets van maatregelen waarmee afbreuk van de gunstige staat van instandhouding kan worden voorkomen.

4.4 Landschap, cultuurhistorie en archeologie

In het plangebied bevinden zich belangrijke landschappelijke, cultuurhistorische en archeologische waarden zoals de Westfriese Omringdijk, historische havens, verdronken dorpen, scheeps- en vliegtuigwrakken en het buitendijkse erfgoed van de Waddenzee.⁴⁰ Deze elementen vallen onder diverse beschermingsregimes. In algemene zin is het beleid bij planontwikkeling gericht op ruimtelijke integratie van deze waardevolle (historische) landschapselementen. Dit heeft niet alleen behoud ten doel, maar ook het versterken van de gebiedskwaliteit. Hiervoor is het noodzakelijk om vroegtijdig de waarden in beeld te brengen en de succesvolle ontwerpinpassing mee te nemen in de alternatievenafweging. De NRD stelt echter een proces voor waarin eventuele negatieve effecten op landschap, cultuurhistorie en archeologie achteraf vastgesteld worden. Het is van belang dat duidelijk is hoe in de alternatieven en het voorkeursalternatief rekening is gehouden met de ontwerpuitgangspunten voor landschap en cultuurhistorie.

Landschap

Naast de geldende beleidskaders⁴¹ is voor het IJsselmeergebied door het College van Rijksadviseurs een landschapsvisie⁴² ontwikkeld gericht op de ruimtelijke samenhang van de toekomstige opgaven in het IJsselmeergebied. Ook zijn 2016 de 10 Gouden Regels voor het IJsselmeergebied gepubliceerd⁴³. Licht toe hoe deze zijn gebruikt als inspiratiebron en maak visualisaties vanuit relevante gezichtspunten. Ga in ieder geval in op het zicht van en op de historische (zee)havensteden Medemblik en Enkhuizen bij de aanleg van eilanden.⁴⁴

Cultuurhistorie en archeologie

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft speciaal voor de ontwikkelingen in het IJsselmeergebied een handreiking gemaakt om erfgoed te integreren in het ontwerp conform het instandhoudingsbeleid van de Rijksoverheid.⁴⁵ Laat zien:

- hoe de handreiking is toegepast bij het opstellen van de alternatieven en het voorkeursalternatief;
- hoe negatieve effecten voorkomen of beperkt kunnen worden en op welke wijze cultuurhistorie en archeologie de gebiedskwaliteit kunnen vergroten; en

³⁹ Ook die zienswijze de Vogelbescherming vraagt naar de betekenis van het voornemen op Rode lijst-soorten.

⁴⁰ Een belangenorganisatie vraagt aandacht voor de impact van het leggen van verbindingen van het buiten- en binnendijkse gebied.

⁴¹ Ook het Barro vraagt aandacht voor het water als landschap.

⁴² <https://www.collegevanrijksadviseurs.nl/adviezen-publicaties/brieven/2014/03/25/advies-kwaliteitskader-ijsselmeergebied>

⁴³ Van Eesteren leerstoel, Frits Palmboom (2016)

⁴⁴ In zienswijzen vragen belangenorganisaties aandacht voor openheid van het landschap en zichtlijnen en verwijzen naar uitgangspunten in de Agenda IJsselmeergebied 2050.

⁴⁵ van de Biografie van het IJsselmeer (2018)

- welke baggerwerkzaamheden per alternatief plaats gaan vinden. Hiervoor geldt altijd een archeologisch regime.

4.5 Woon- en leefomgeving

Binnendijks staan agrarische bedrijven en er zijn meerdere (verblijfs)recreatieterreinen en jachthavens in en rond het projectgebied. Ook maken veel mensen gebruik van het gebied voor dagrecreatie. Maak duidelijk welk effect de alternatieven hebben op de bestaande woon- en leefomgeving. Denk daarbij aan directe gevolgen door de inrichtingsmaatregelen, zoals veranderingen in beschikbaarheid van vaar- en viswater⁴⁶ en aan indirecte gevolgen door bijvoorbeeld veranderingen in waterkwaliteit en -beschikbaarheid.⁴⁷

Benoem de relatie van het IJsselmeer met het achterland en laat zien of de inrichtingsmaatregelen tot verandering leiden op de woon- en leefomgeving. Benoem of, en zo ja welke, mogelijkheden er zijn om eventuele negatieve effecten te beperken of te voorkomen.

4.6 Geluid, trilling en licht

De werkzaamheden tijdens de aanlegfase kunnen hinder veroorzaken in de vorm van geluid, trillingen en licht. Gezien de grote omvang van de maatregelen is het belangrijk dat er in de verkenningsfase al een beeld is van de mate waarin de alternatieven hier onderscheidend zijn. Denk aan de hoeveelheden te verzetten zand, het aanbrengen van onderwaterstructuren, de duur van de uitvoering en vormen van transport. Beschrijf vervolgens tot welke effecten dit kan leiden op beschermde soorten en de gebruiksvormen in en rond het gebied en welke mitigerende maatregelen genomen kunnen worden.

5 Overige aspecten

Monitoring

Na het realiseren van de maatregelen gaat het gebied zich ontwikkelen. Deze ontwikkeling is van meer factoren afhankelijk dan alleen de inrichtingsmaatregelen zelf; denk aan klimaat en andere projecten in het IJsselmeergebied. Beschrijf in de verkenningsfase hoe monitoring gebruikt gaat worden om het beheer waar nodig bij te kunnen sturen. Deze informatie is relevant om de uitvoerbaarheid van het benodigde beheer en onderhoud te kunnen beoordelen (als onderdeel van het beoordelingskader haalbaarheid).

Voor de onderdelen 'leemten in milieu informatie' en 'samenvatting van het MER' heeft de Commissie geen aanbevelingen naast de wettelijke voorschriften.

⁴⁶ Belangenorganisaties benoemen in zienswijzen de waarde van vrij vaar- en viswater, zowel in individueel als wedstrijdverband.

⁴⁷ Veel zienswijzen wijzen op de samenhang van de maatregelen met binnendijkse activiteiten. Denk aan de mogelijke invloed van de maatregelen op landbouw gevolg van veranderingen in waterkwaliteit.

BIJLAGE 1: Projectgegevens

Advies van de Commissie over het op te stellen MER

De Commissie bestaat uit een werkgroep van deskundigen. Deze werkgroep geeft aan welke onderwerpen naar zijn mening moeten worden behandeld in het MER en met welke diepgang. Vanwege het Corona-virus heeft de werkgroep het plangebied niet bezocht, maar heeft er een digitaal startgesprek plaatsgevonden. Meer informatie over de [Commissie](#) en over haar [werkwijze](#) vindt u op onze website.

Samenstelling van de werkgroep

Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

drs. Gert Dekker
dr. ir. Zwanette Jager
dr. Heleen van Londen
drs. Aletta Lüchtenborg (secretaris)
dr. Marcel van der Perk
Marja van der Tas (voorzitter)
ing. Rob Vogel

Besluit waarvoor dit milieueffectrapport wordt opgesteld

Voorkeursbeslissing

Waarom wordt hiervoor een milieueffectrapport opgesteld?

Voor activiteiten die grote milieugevolgen kunnen hebben, kan in Nederland een MER vereist zijn. De bijlagen C en D bij het Besluit milieueffectrapportage geven aan om welke [activiteiten](#) het gaat. Voor dit project gaat het in ieder geval om de activiteit D9 "landinrichtingsproject". Vooruitlopend op de Omgevingswet is een plan-MER opgesteld ten behoeve van de voorkeursbeslissing.

Bevoegd gezag besluit

De minister voor Infrastructuur en Water (coördinerend) en de minister van Landbouw, natuur en voedselkwaliteit

Initiatiefnemer besluit

De minister van Infrastructuur en Water

Bevoegd gezag m.e.r.-procedure

De minister voor Infrastructuur en Water (coördinerend) en de minister van Landbouw, natuur en voedselkwaliteit

Heeft de Commissie ook zienswijzen en adviezen bij haar advies betrokken?

De Commissie heeft alle zienswijzen en adviezen gelezen die het bevoegd gezag tot en met 15 mei 2020 heeft toegestuurd. Ze heeft ze in haar advies verwerkt, voor zover relevant voor het MER.

Waar vind ik de stukken die de Commissie heeft gebruikt?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissiemer.nl projectnummer [3452](#) in te vullen in het zoekvak.

Commissie voor de milieueffectrapportage
A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

t 030-2347666
e mer@eia.nl
w commissiemer.nl

